

Boží muky, kapličky a zvonice

Motto:

Boží muky a kapličky v polích jsou památníky starých časů a připomínají nám, že ani v přírodě, v samotě nejsme sami. Vždycky jsou kolem nás neviditelné bytosti, které přebývají v oněch malých dílech lidských rukou, které nás uklidňují a dodávají síly a odvahy.

Josef Kšír

Nedílnou součástí krajiny Čech, Moravy, Slezska ale i Slovenska jsou křížky, boží muky, kapličky a zvonice. Můžeme se s nimi setkat v polích, u silnice, ale i ve městech. Sakrální stavby vytvářejí posvátnou a duchovní náplň místa. Svou střízlivostí zapadají do krajiny a dotváří její celek. Některé křížky a kapličky se ocitly díky socializaci vesnice a zemědělství uprostřed velkých polních celků. Přesto všechno se tam objevuje kytička lučních květů. Vždycky si tam najde lidská noha a hlavně lidské srdce cestu. To je důvod k optimismu.

Božím mukám a kapličkám předcházely nejprve **kamenné sloupy**, nebo **jednoduché křížky**. Ty se stavěly na místech některé události, která ovlivnila život místních obyvatel a svým způsobem nedala zapomenout na určitou křivdu. Mohla to být i vražda, kdy viník musel na znamení pokání a usmíření postavit kamenný kříž. Křížům které vytyčovaly hranici se říkalo **mezníky**, nebo **báby**.

Pamětní sloupy se stavěly ve městech v době gotiky a na vesnici se dostaly až mnohem později. V 17. století, v době protireformační se na venkově začaly stavět sloupy, které měly vzbuzovat projevy zbožnosti. Sloup měl symbolizovat ukřižování Ježíše Krista, anebo místo velkého utrpení. Takové sloupy mohly být postaveny jenom z masivního kamenu. To mohlo být ale jenom tam, kde byl potřebný materiál k dispozici. Proto nezbyvalo nic jiného, než se pokusit takový sloup napodobit. Používaly se tedy menší kameny a různé typy cihel. Ze začátku to byly kotovice (hliněné cihly usušené na slunci) a následně cihly pálené. Tak vznikly **boží muky**, které jsou většinou čtyřhranné. Stojí na nízké patce, která je nahoře zakončena římsou. Nad římsou je nástavek, ve kterém jsou na čtyřech stranách výklenky. Do výklenků se dávají sošky nebo obrázky světců. Nástavec je zakryt plochou stříškou na které je usazen kříž. Kříž může být jednoduchý, nebo dvojitý. Omítku tvořila hlína, kterou se všechno zamazalo a nakonec vápnem obílilo. Boží muky jsou spíše jednoduché a úměrné. Svým zjevem odpovídá i svému poslání. Další typ božích muk tvoří přechod k architektuře kapličky. Přední strana je postavena jako vstupní portál a uprostřed je výklenek pro sošku, nebo celý miniaturní oltářík. Výklenek je obyčejně zamřížován dřevěnou mřížkou. Půdorys však netvoří čtverec, ale půlkruh.

Kapličky v polích vznikly proto, aby sošky, svaté obrázky nebo oltářík byly chráněny před větrem, deštěm a sněhem. Tím se prodloužila jejich životnost.

Boží muky a kříže stavěl venkovský lid na vesnici ze své zbožnosti. **Zvonice** byly postaveny na rozdíl od božích muk a křížů ryze z praktických potřeb úředním nařízením. Toto úřední nařízení bylo vydané za panování Josefa II (1741 – 1790). Hlavním důvodem byly časté požáry a jiná nebezpečí. Nejjednodušší bylo, když se zvon zasadil do vidlic stromu na vodorovný trám. Tím se primitivním způsobem vyhovělo úřednímu nařízení. Ani tu se pokrok nezastavil. Zvon se vlivem nepříznivého počasí začal zastřešovat. Aby se však předešlo případnému zneužití zvonu, začalo se s budováním komůrek, která se dala zamknout. Zvonice začaly ztrácet na významu, když se začalo stavět z ohnivzdorného materiálu. Nové využití našla zvonice ve zbožnosti lidu, které zvon volal k pobožnosti. Tento obřad se však vykonával se stále větší pečlivostí, až nakonec nezbylo než dát zvonici důstojnější vzhled. Komůrka pod věží se stavěla zděná a nad ní se vyvedla věžička s otvory na všechny strany, aby bylo zvony rovnoměrně slyšet. **Kaple se zvonící** stávala většinou uprostřed vesnice a svou výškou převyšovala okolní střechy domů. Kapličky stavěné

na návsi se od sebe lišily velikostí, materiálem, tvarem a architekturou. Podle toho se dala určit i majetnost obce. Venkovský lid věřil, že zvonek má moc odvrátit živelné pohromy. Zvonění mělo být prosbou k Bohu za uchránění od povodní, krupobití, blesků a dalších živelných pohrom. Podle víry lidu, by zvonek po takovém opomenutí ztratil svou moc. Tato víra byla rozšířená hlavně na Moravě. Hospodáři doufali, že zvonek rozežene zvukovými vlnami mraky. Podobně se to dělalo i v sousedním Rakousku, kde se za tím účelem střílelo do mračen z hmoždířů.

Libor Velan